

MIGUEL
DE CERVANTES

Don Quijote
de la Mancha

Traducere din limba spaniolă
și note de Ion Frunzetti și Edgar Papu

POLIROM
2016

Partea a treia

Capitolul XV

Unde se povestește aventura nefericită în care a intrat don Quijote, dând peste niște yangheji neomenoși

Povestește înțeleptul Cide Hamete Benengeli că, îndată ce se despărți de gazdele sale și de toți cei ce se aflau de față la înmormântarea păstorului Grisóstomo, don Quijote și scutierul său apucară chiar prin codrul unde văzuseră că le-a pierit din ochi păstorita Marcela; și umblând ei mai bine de două ceasuri prin pădure, tot căutând-o în toate părțile, fără să poată da de ea, ieșiră la lumină, pe o pajistă verde, lângă care curgea un pârâiaș răcoritor și pașnic, care-i îmbie, ba chiar îi și sili să-și petreacă aici după-amiaza, odihnind un ceas, două, căci îi treceau nădușelile de atâta zăduf. Descălecară, și don Quijote și Sancho, și, lăsând măgarul și pe Rocinante în voia lor, să pască din iarba îmbelșugată a locului, se aruncară asupra desagilor și, fără altă ceremonie, stăpân și slugă, în bună pace și tovărășie, mâncară tot ce se mai afla în ei.

Nu-și bătuse capul Sancho să-i pună lui Rocinante pledică la picioare, știindu-l bine cât era de liniștit și de puțin dornic de ibovnice; că nici toate iepele de pe pășunile Cordobei nu l-ar fi putut duce întru ispită. Dar vru soarta și Diavolul, care nu doarme

întotdeauna¹, să se aplece la păscut prin văioaga aceea o herghelie de iepe galiciene² ale unor cărăuși yangheji³, de care se știe că au obicei să măie cu caii lor prin ținuturile și meleagurile unde nu lipsește iarba și apa, iar acolo unde găsiseră cu cale don Quijote să hodinească era un loc foarte pe placul yanghejilor. Se întâmplă, așadar, să-i vină lui Rocinante cheful să se aibă bine cu cucoanele iepe, așa că, ieșindu-și, de îndată ce le adulmecă, din fâgașul lui obișnuit, fără să mai ceară voie de la stăpân, o luă la trap mărunt, nițel săltat, și dădu fuga să le împărtășească și lor ce dor avea; dar ele, care după cât părea, trebuie să fi avut chef mai mult ca să pască decât de alte alea, îl primiră cu potcoavele și cu dinții, în așa chip încât nu le trebui mult să-i rupă chingile și să-l lase fără șa pe spinare, în pielea goală, cum s-ar zice; dar ceea ce trebuie să-l fi costat și mai mult fu că, văzând cărăușii cât de hotărât era să le siluiască iepele, dădură fuga cu ciomegele și-i arseră atâtea pe spinare, că-l lăsară lat la pământ, ca vai de capul lui. În vremea asta, don Quijote și Sancho, care văzuseră cum îl căzneau pe Rocinante, sosiră și ei găfâind, și don Quijote îi spuse lui Sancho:

1. „Diavolul, care nu doarme întotdeauna”; adaptarea ad-hoc a zicalei spaniole „*el que nunca duerme*” (cel care nu doarme niciodată) sau pur și simplu „*el que no duerme*” (cel care nu doarme); se referă la întâmplările nefericite în care „pare că și-a vărât dracul coada”.
2. Galicia, provincie spaniolă în nord-vestul peninsulei, care continuă teritoriul de limbă portugheză până la coasta de miazănoapte. Locuitorii ei vorbesc un dialect special (*gallego*). Iepele galiciene (*jacas gallegas* sau *hacas galicianas*, cum e în text) sunt mărunte, dar foarte puternice și în stare să poarte încărcături mari, fiind, prin urmare, foarte nimerite pentru cărăuși.
3. Locuitorii din Yanguas (*los yangueses*), din provincia Segovia, aveau de predilecție această ocupație, prin care deveniseră vestiți în toată Peninsula Iberică. În ediția princeps, Cervantes îi face și pe cărăuși galicieni; în următoarele, textul a fost însă corectat.

— Pe câte văd, prietene Sancho, ăștia nu-s cavaleri, ci-s oameni de rând și de soi prost; spun asta fiindcă, dacă-i așa, mă poți și tu ajuta să mă răzbun, pe drept, de jignirea adusă, sub ochii noștri, lui Rocinante.

— Cum dracu' să ne răzbunăm, răspunse Sancho, când ăștia-s peste douăzeci, iar noi nu suntem, mai mult de doi, și poate chiar nici atâta, ci doar unu și jumătate?

— Eu fac cât o sută! răspunse don Quijote și, fără multă vorbă, trase spada și se năpusti asupra yanghejilor, și tot așa făcu și Sancho Panza, întărâtat și atârâtat de pilda stăpânului său.

Mai întâi și întâi, don Quijote îi trase unuia o lovitură de spadă, spintecându-i cojocul cu care era îmbrăcat și zburându-i o bună parte din umăr. Yanghejii, văzându-se atacați de doi oameni singuri, în vreme ce ei erau atâția, puseră mâna pe băte și înconjurându-i pe cei doi, începură a-i împlăti cu de-amăruntul, vărsându-și toată fierea și necazul pe spinarea lor. E drept că de la a doua lovitură îl lungiră pe Sancho la pământ, și tot așa se întâmplă și cu don Quijote, fără să-i poată sluji la nimic îndemânarea și curajul; și vru soarta ca el să se rostogolească la picioarele lui Rocinante, care tot nu se ridicase de pe jos. De aici se poate vedea cu câtă furie ciomăgesc bătele mânuite de brațele rustice și scoase din răbdări! Văzând, așadar, yanghejii isprava ce făcuseră, își încarcară dobitoacele cât putură mai repede, și pe-aci ți-e drumul, lăsându-i pe cei doi aventurieri bătuti ca vai de ei și mai avan de amărâți.

Primul care-și veni în simțuri fu Sancho Panza, care, trezindu-se lângă stăpân, îl strigă cu voce slabă și plângăreată:

— Stăpâne, don Quijote, vai, stăpâne don Quijote!

— Ce vrei, frate Sancho, răspunse don Quijote, cu glas tot atât de pițigăiat și de jalnic ca și Sancho.

— Aș vrea, dacă s-ar putea, răspunse Sancho Panza, să-mi dai, Luminăția Ta, o dușcă din băutura

aceea a fiarei Blaz¹, de-oi fi având-o Măria Ta pe-aproape, la îndemână, că poate mi-o fi de folos și pentru oasele mele frânte, așa cum slujește când e vorba de răni.

— Dacă-aș avea-o eu aicea, păcatele mele, aș mai avea nevoie de altceva? răspunse don Quijote. Dar îți jur, Sancho Panza, pe cinstea mea de cavalier rătăcitor, că n-or trece două zile până s-o am în puterea mea, dacă nu s-o pune soarta de-a curmezișul, să știu că n-am parte de mâinile astea două!

— Dar când crezi, Luminăția Ta, c-avem să putem umbla pe picioare? îl întrebă Sancho Panza.

— Dacă-i vorba de mine, zise cavalerul imblătit, n-aș prea ști să-ți spun sorocul. Eu sunt vinovat de toate, că nu trebuia să ridic spada asupra unor oameni ce n-au fost armați cavaleri ca mine; de aceea socot că, drept bine meritată pedeapsă pentru încălcarea legilor cavaleriei, a îngăduit zeul bătăliilor să fiu canonit așa cum am fost. De asta, Sancho Panza, se cuvine să-ți atrag luarea-aminte la ceea ce-ți voi spune acuma, fiindcă e de mare preț pentru mântuirea noastră a amândorura: cum vei mai vedea că lepădături de teapa ăstora ne mai înfruntă, nu mai aștepta să scot eu spada pentru atâta lucru, căci n-am de gând s-o fac cu nici un chip, ci scoate tu spada și pedepsește-i cum îți vine mai bine la socoteală, căci dac-o fi să le sară într-ajutor și să-i sprijine niscai cavaleri, oi ști eu să te apăr din toate puterile și să le vin de hac. Doar ai avut până azi prilej să vezi, dintr-o mie de semne și dovezi, cât prețuiește vrednicia brațului meu puternic!

Până într-atâta de trufaș era bietul hidalgo că-l biruise pe sârmanul vizcain! Dar lui Sancho Panza nu-i veni la socoteală hotărârea stăpânului, sau

1. Etimologie populară a numelui Fierabras. Sancho îl scindează în *fiera* (fiară) și *Blaz* (nume propriu), echivalent cu Vlăsie sau Vlah.

nu chiar până într-atâta încât să nu-i mai răspundă nimic, așa că îi zise:

— Stăpâne, eu sunt om pașnic, liniștit și la locul meu, și știu să rabd orice ocară, căci am femeie și copii de hrănit și de crescut. Așa că ia și Luminăția Ta aminte – de poruncă din partea mea nu poate fi vorba – că eu cu nici un chip nu m-oi apuca să trag spada asupra cuiva, fie el mărlan ori cavaler, și că, de-acî încolo până la judecata de apoi, iert toate jignirile câte mi s-au adus și câte-au să mi se mai aducă, fie că-mi vor fi venit sau că-mi vor veni din partea unui om sus-pus ori supus, bogat ori sărac, hidalgo sau om de rând, cuprinzând aici toți oamenii de pe lume, de orice stare și rang!

Auzind stăpânul său una ca asta, îi răspunse:

— Mi-ar plăcea să pot răsufli mai ușor, ca să-ți vorbesc mai în voie, și măcar de mi s-ar ostoi durerile din coasta asta, să te pot face să pricepi, Panza, cât de greșit judeci! Vino-ți în fire, ticăloșule, căci dacă vântul soartei, ce suflă până astăzi împotriva-ne, se întoarce și ne este prielnic, suflând în pânzele dorințelor noastre, pentru ca să ajungem cu bine și fără furtuni la țarm, în vreuna din insulele pe care ți le-am făgăduit, ce te-ai face atunci dacă, odată ce-o voi fi dobândit eu, te-aș pune pe tine s-o cârmuiești? Mi-ai zădărnici toate socotelile, nefiind cavaler și nici având îndemnul să fii, dacă n-ai vrednicia și îndrăzneala să răzbuni jignirile ce ți se aduc și să-ți ții rangul! Fiindcă trebuie să știi că în regatele și provinciile proaspăt cucerite nu-s niciodată prea împăcate spiritele băștinașilor, și nici nu-s de partea noului stăpân până într-atâta, încât să lași deoparte temerea că s-ar putea să facă vreo ispravă ca să schimbe iarăși lucrurile și să-și încerce, cum se spune norocul; așa că este nevoie ca acela care le ia în stăpânire să fie om cu scaun la cap și să le știe cârmui, având atâta tărie de inger cât să atace și să se apere, orice-ar fi să se întâmple.

— În treaba asta care ni s-a întâmplat nouă acuma, răspunse Sancho, tare-aș mai fi vrut eu să am și scaun la cap și târie de inger, cum zici Luminăția Ta; dar mă jur pe cinstea mea de om sărman că mi-ar prinde mai bine oblojelile decât logosurile. Ia vezi, Măria Ta, nu te poți cumva sălta? Și să-l ajutăm pe Rocinante, cu toate că n-ar merita, că numai din pricina lui ne-au muiat nouă oasele. N-aș fi crezut una ca asta despre Rocinante, în viața mea, că-l socoteam ființă fără de prihană și ca mine de pașnică! La urma urmei, bine-a zis cine-a zis că nu poți ști cu una, cu două cu ce fel de ființă ai de-a face, și că nu trebuie să pui mâna-n foc pentru nimic în lumea asta! Cine-ar fi zis că, după cogeamitea lovituri de paloș, câte-ai făcut Luminăția Ta să ploaie asupra nenorocitului ace-luia de cavaler rătăcitor, avea să se abată, drept urmare, peste noi, o grindină de bâte, ca acelea care ne-au răpăit pe spinare?

— Unde mai pui că spinarea ta, Sancho, îi intoarse don Quijote vorba, trebuie să fie deprinsă cu ropote ca astea, pe când umerii mei, ținuți tot în perne de puf și-n cămăși de olandă, e limpede că-s mai simțitori la chinurile unei asemenea nenorociri; și de n-ar fi să-mi închipui – ce zic eu să-mi închipui? – de n-ar fi să știu cu strâșnicie că toate neajunsurile astea sunt de neînălăturat în cariera armelor, aș muri pe loc de necaz!

La asta, scutierul răspunse:

— Stăpâne, dacă-i așa, și dacă nenorociri de astea seceră oricine seamănă cavalerie, spune, Măria Ta, dacă vin buluc și una după alta, sau dacă au răstimpuri, dinainte știute, când se petrec, fiindcă, atât cât îmi dau eu cu socoteala, după două secerișuri de astea, nu mai avem nevoie de-al treilea, de nu ne-o veni într-ajutor Dumnezeu, cu mare mila lui.

— Află, prietene Sancho, răspunse don Quijote, că viața cavalerilor rătăcitori la mii de primejdii și năpaste e supusă; dar nu mai puțin nemărginită